

Oponentský posudok na dizertačnú prácu Mgr. Vojtěcha Nováka *Autorství a fotografie v prostředí webu 2.0: dílo v rukou producentů*

Mgr. Vojtěch Novák sa vo svojej dizertačnej práci *Autorství a fotografie v prostředí webu 2.0: dílo v rukou producentů* pokúsil reflektovať zmeny autorstva a vzťahu recipientov/užívateľov v oblasti fotografie a vôbec fotografie ako takej v prostredí webu 2.0. Tieto zmeny sú veľké a všetky ich dôsledky v súčasnosti je predčasné sumarizovať, pretože tieto zmeny treba chápať ako proces, ktorý rozhodne ešte nie je zavŕšený. Túto komplikáciu si autor dizertačnej práce uvedomuje a preto sa pokúša zmeny autorstva a fotografie interpretovať v najširšom rámci a začína s tým už v prvej časti práce, ktorá má teoretickú a metodologickú povahu.

V tejto časti práce si autor všíma previazanosť informačných a komunikačných technológií so súčasnou spoločnosťou, v ktorej nezastupiteľnú úlohu zohráva web 2.0. Dotýka sa to aj fotografie, akonáhle je statická fotografia umiestnená do extrémne dynamického prostredia, mení sa predovšetkým pozícia autora vo vzťahu k užívateľovi. Toto prostredie umožňuje konvergenciu autora a užívateľa, vzniká nový „adresát“ - producent, teda akási zmes vytvorená čiastočne z toho, čo „prináša“ producent a čiastočne z toho, čo „prináša“ užívateľ, recipient. Keďže sa jedná o zmes, vieme síce, z čoho táto zmes vznikla, ale späťne nevieme oddeliť jednu zložku od druhej. Nástup producentov spôsobuje, že fotografia v tomto prostredí prestáva byť finálnym artefaktom a stáva sa, hoci neraz proti vôli autorov, niečím, čo dotvárané užívateľom či presnejšie užívateľmi. Dochádza tak nielen k spochybňovaniu tradične chápaného autorstva, ale aj recipienta, a pri vysvetlení týchto zmien si autor práce pomáha predovšetkým vplyvným dielom Michela Serresa, ktoré hutným spôsobom vysvetľuje špecifiku epistemológie nových médií. Je to veľmi dobrý krok, pretože tradičná epistemológia nie je schopná uspokojivo vysvetliť to, čím sa odlišujú tradičné médiá od nových.

Hoci autor dizertačnej práce deklamuje potrebu využívania novej epistemológie nových médií, zároveň si uvedomuje, že pri interpretácii niektorých aspektov je možné produktívne využiť aj niektoré myšlienky postštrukturalistických autorov, ako sú napríklad Roland Barthes alebo Michel Foucault. V tomto ohľade sú dôležité Barthesova kniha o fotografii a téza o smrti autora, ktorá otvára nový priestor pre čitateľa. Avšak Barthesove úvahy o fotografii, o punctum, závislého od užívateľa a o smrti autora sú pre autora podnetmi, ktoré sa pokúša rozvíjať a modifikovať v závislosti od odlišného predmetu.

Autor práce dokázal Foucaultove myšlienky o dispozitíve produktívne využiť, pričom za nesporné pozitívum považujem fakt, že popri, tak Foucaultovom, ako aj Barthesovom, prínose si všíma aj limity ich myslenia. Zreteľne to vidieť na porovnaní panoptika a synoptika. Panoptikum je pre Foucaulta vedeckou metaforou nového centralizovaného dozoru, to znamená, že dozorca vidí všetkých odsúdených, ale oni nevidia jeho a preto sa musia správať tak, ako keby boli neustále pozorovaní. Namiesto dozorca si môžeme dosadiť hocikoho, kto má oprávnenie vykonávať dohľad nad určitou oblasťou spoločenského života. Naproti tomu synoptikum je príznačné pre prostredie webu 2.0., v súvislosti s ktorým hovoriť o panoptikálnom dohľade je jednoducho nemožné. Web 2.0. totiž predstavuje dynamické prostredie bez centra a periférie, alebo možno to povedať aj tak, že centier je v tomto prostredí toľko, koľko je producentov, teda tých, ktorí „konzumujú“ a zároveň „vytvárajú“ fotografie

v tomto prostredí. V tomto prostredí niet izolovaných, raz a navždy vytvorených hotových artefaktov, ktorých konečnosť garantuje autorská signatúra. Fotografie, ale aj iné texty sú úplne v moci produčiteľov, pričom autor, ktorý zverejní fotografiu na sieti, musí počítať s tým, že fotografie budú považované za niečo, čo možno spoločne zdieľať a s čím možno nakladať podľa vlastného uváženia. V tomto prostredí jednoducho originalitu a finálnosť fotografie nedokáže ovládať nijaký existujúci systém autorského práva.

Druhú časť práce tvoria prípadové štúdie, autor práce sa prostredníctvom nich pokúsil ukázať, že produčiteľstvo nemusí byť iba príjemnou činnosťou a zdieľanie obsahov musí viesť iba k optimistickým výsledkom. Naopak, môže byť veľmi nepríjemné, môžu sa skončiť nenávisťnými reakciami na zverejnený obsah či dokonca kyberšikanou. Tieto prípadové štúdie ukázali, že nie všetko by sa malo zverejniť v kyberpriestore, že je legitímne, aby niečo zostalo uchované vo sfére súkromia, ktoré môže byť zverejnením nežiadúcich fotografií narušené či dokonca vystavené možným útokom. Problém v tomto prípade spočíva v stanovení hranice medzi tým, čo je určené na verejné zdieľanie, a tým, čo by zverejnené byť nemalo, pretože to môže viesť a spravidla aj vedie k negatívnym dôsledkom.

Dizertačná práca Mgr. Vojtěcha Nováka *Autorství a fotografie v prostředí webu 2.0: dílo v rukou produčitelů* splňa všetky kritériá, kladené na tento typ práce. Autor pracuje s kvalitnou domácou a zahraničnou literatúrou, pozná aktuálny stav výskumu danej problematiky a dodržiava všetky zásady vedeckej etiky. Dizertačná práca je napísaná prehľadným štýlom, problémy sú formulované jasne a aj ich riešenie zodpovedá zložitosti problémov a preto nemám k práci závažné pripomienky, jednu však predsa mám. Zdá sa mi však, že obsahly záver je redundantný, pretože autor na konci jednotlivých kapitol sumarizuje výsledky výskumu a na konci práci sa nachádza ešte jeden nezvykle obsahly záver. Stačilo by sumarizujúce časti na konci kapitol vynechať a na konci dizertačnej práce umiestniť zoštíhlený záver. Táto pripomienka však nie je zásadná a rozhodne nemá znížiť vedeckú hodnotu dizertačnej práce a preto po zvážení všetkých pre a proti sa jednoznačne prikláňam k tomu, aby dizertačná práca bola pripustená na obhajobu a po úspešnej obhajobe bol Mgr. Vojtěchovi Novákovi priznaný titul **Philosophiae doctor (Ph.D.)**

V Bratislave 16. 1. 2023

prof. PhDr. Peter Michalovič, PhD.